

Κείμενα Οικονομικής & Διεθνοπολιτικής Ανάλυσης

κ-ΟΙΔΑ

2018-22

**Πλαστικές Επεμβάσεις και Ψηφιακή Αναψηλάφηση στη
Σουηδική Ομορφιά του Χρήματος!.. “Καθιερωμένο
Κρυπτονόμισμα” σημαίνει “Τελειότητα”;**

Νικόλαος Αθ. Κυριαζής
Υποψήφιος Διδάκτωρ στην Τραπεζική και Χρηματοοικονομική
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Πλαστικές Επεμβάσεις και Ψηφιακή Αναψηλάφηση στη Σουηδική Ομορφιά του Χρήματος!.. “Καθιερωμένο Κρυπτονόμισμα” σημαίνει “Τελειότητα”;

Νικόλαος Αθ. Κυριαζής

**Υποψήφιος Διδάκτωρ στην Τραπεζική και Χρηματοοικονομική
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας**

«Μείνε ο εαυτός σου! Ο κόσμος λατρεύει την αυθεντικότητα!»
Ingrid Bergman

Η επικράτηση του πλαστικού χρήματος στη Σουηδία

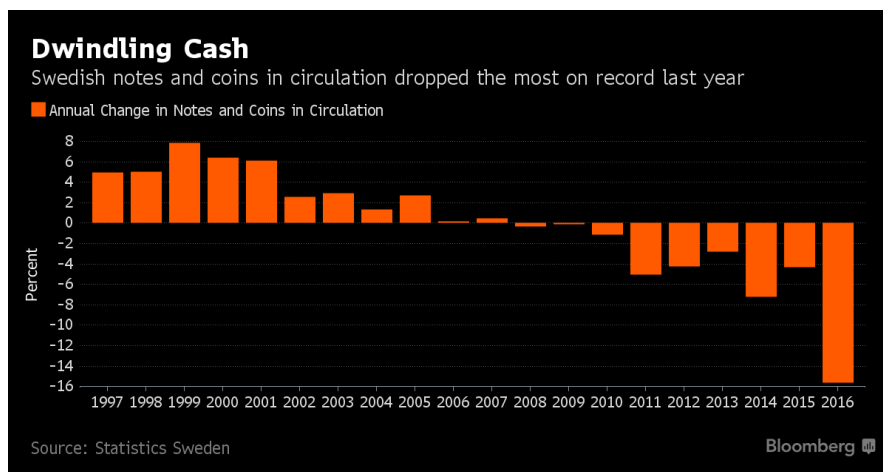
Δύο είναι τα βίντεο που έχουν γίνει viral τους τελευταίους μήνες όσον αφορά τις προτιμήσεις των Σουηδών. Το πρώτο απεικονίζει έναν ρακένδυτο Σουηδό ζητιάνο που πωλάει εφημερίδες για να εξασφαλίσει τα προς το ζην. Φαίνεται μέσα σε καταρρακτώδη βροχή να πηγαίνει ένας πελάτης για να αγοράσει εφημερίδα και ο ρακένδυτος πωλητής να βγάζει από την τσέπη του ένα high-tech gadget για να εισάγει την κάρτα του περαστικού πελάτη και να κλικάρει τον τύπο της εν λόγω εφημερίδας ώστε να του κατατεθούν τα χρήματα ηλεκτρονικά. Το δεύτερο βίντεο δείχνει πολλές Σουηδές να περιμένουν τη σειρά τους στα δημόσια αποχωρητήρια και να ξεσπά πανικός και απόγνωση όταν διαπιστώνουν ότι το αυτόματο μηχάνημα για αποδοχή καρτών στην πόρτα του θαλάμου είναι χαλασμένο, στερώντας τους μια αυτονόητα εύκολα διαθέσιμη υπηρεσία. Αυτό που εκπλήσσει περισσότερο πάντως είναι ότι τα συγκεκριμένα ομολογουμένως διασκεδαστικά βίντεο δεν είναι προϊόντα άγριας φαντασίας, αλλά η καθημερινή πραγματικότητα στη Σουηδία, τη χώρα που έδωσε τα φώτα της εξέλιξης αναφορικά με τις μορφές χρήματος, ξεκινώντας πριν από 359 έτη.

Πλέον όσοι οραματίζονται μια οικονομία χωρίς την παρουσία φυσικού χρήματος, αλλά όπου όλες οι συναλλαγές διεξάγονται μέσω πλαστικών καρτών, έχουν αποκτήσει ένα σπουδαίο πρότυπο προς θαυμασμό! Τη Σουηδία, η οποία αποτελεί το χαρακτηριστικότερο υπόδειγμα αποχρηματοποιημένης οικονομίας! Πλέον το ποσοστό των συναλλαγών που διενεργούνται μέσω μετρητών στη χώρα έχει διολισθησει κάτω από τα επίπεδα του 20%, σε αντίθεση με ισχυρές Ευρωπαϊκές οικονομίες όπως αυτή της Γερμανίας, οι κάτοικοι της οποίας απεχθάνονται να χρησιμοποιούν οτιδήποτε άλλο παρά μόνο χειροπιαστό χρήμα. Συγκεκριμένα, οι Γερμανοί κυκλοφορούν έχοντας 107 ευρώ κατά μέσο όρο στο πορτοφόλι τους. Από την άλλη, οι Σουηδοί αποδεικνύονται ένθερμοι θιασώτες της τεχνολογικής προόδου και των ωφελειών που απορρέουν από την ψηφιοποίηση. Επιπλέον, είναι ισχυρή η εμπιστοσύνη στην αξιοπιστία των θεσμών του κράτους, η οποία διευκολύνει τα μέγιστα αυτή τη μετάβαση προς τη σύγχρονη εποχή.

Εικόνα 1. Η συντριπτική πλειοψηφία των καταστημάτων στη Σουηδία έχουν αναρτήσει πινακίδες περί μη αποδοχής μετρητών.

Συναλλαγές αξίας 3,5 δις διεξάγονται κάθε χρόνο μέσω πλαστικού χρήματος στη Σουηδία, ενώ σε αξιοσημείωτα υψηλό βαθμό οι κάτοικοι έχουν “αγκαλιάσει” την εφαρμογή πληρωμής μέσω κινητού, επονομαζόμενη ως «Swish», η οποία διευκολύνει επιπλέον 1,5 δις σε συναλλαγές. Τούτο συνεπάγεται ότι προσεγγιστικά τα δύο τρίτα του Σουηδικού πληθυσμού διεξάγουν συναλλαγές μέσω των ηλεκτρονικών αυτών εφαρμογών, επιτρέποντας τη σύνδεση του τηλεφωνικού αριθμού τους με τον τραπεζικό λογαριασμό τους. Επιπλέον, υπολογίζεται ότι το 85% του πληθυσμού της χώρας έχουν πρόσβαση και συνηθίζουν να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες της τραπεζικής μέσω διαδικτύου (on-line banking). Αυτό έχει οδηγήσει ώστε μόνο το 2% της συνολικής αξίας των συναλλαγών να διενεργούνται πλέον με μετρητά. Περιττό βέβαια να ειπωθεί ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στη χώρα πραγματοποιούν τεράστια κέρδη λόγω της σπουδαίας συμπίεσης του κόστους διαχείρισης των μετρητών, με την ταυτόχρονη αύξηση των προμηθειών για διαχείριση των ψηφιακών πληρωμών από τους πελάτες.

Εικόνα 2. Σπουδαία μείωση των εν κυκλοφορία Σουηδικών νομισμάτων και τραπεζογραμματίων κατά την τελευταία εικοσαετία.

Μετάβαση από πλαστικό σε ψηφιακό χρήμα

Η εισαγωγή της ηλεκτρονικής κορώνας (e-krona) από την Κεντρική Τράπεζα της Σουηδίας αποτελεί ένα πολύ μεγάλο βήμα προς την κατάργηση του καθεστώτος μεγάλης χρήσης χάρτινου χρήματος, το οποίο χώρες όπως η Γερμανία υποστηρίζουν ένθερμα, καθώς και πλαστικού χρήματος. Αρωγός στη νέα νομισματική φιλοσοφία που αναμένεται να «σαρώσει» τις υπάρχουσες δομές στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, είναι η Ελβετία. Πιο συγκεκριμένα, στα τέλη Ιουνίου 2018, αποφασίστηκε μέσω δημοψηφίσματος η κατάργηση των βραχυπρόθεσμων καταθέσεων στις Ελβετικές εμπορικές τράπεζες και η μεταφορά αυτών των χρηματικών αποθεμάτων στην κεντρική Τράπεζα της Ελβετίας. Με άλλα λόγια, υπερίσχυσε η πρόταση για ύπαρξη «εθνικού χρήματος (sovereign money ή Vollgeld)», το οποίο ανάγει την κεντρική τράπεζα σε πιο ενεργό ρυθμιστή της οικονομίας. Αυτό θα λάβει χώρα με την απευθείας συναλλαγή των μικρών (μη τραπεζικών) οικονομικών μονάδων με την κεντρική τράπεζα, καταργώντας με αυτό τον τρόπο την ανάγκη διαμεσολάβησης μέσω εμπορικών τραπεζών και το κόστος που αυτή συνεπαγόταν.

Υπάρχουν δύο αντικρουόμενες απόψεις για τη σταδιακή κατάργηση του χάρτινου και τη συνεπαγόμενη επικράτηση όχι μόνο του πλαστικού αλλά και του ψηφιακού χρήματος την οποία βοηθά η κατάργηση των χρηματοπιστωτικών ενδιάμεσων. Οι υποστηρικτές αυτής της εξέλιξης υποστηρίζουν ότι η γρηγορότερη και πιο αποτελεσματική διαδικασία για τις πληρωμές θα οδηγήσει σε μεγαλύτερη καινοτομία στα νομισματικά θέματα, χωρίς να αφανίσει όμως και τις υπάρχουσες μορφές χρήματος. Επίσης υποστηρίζουν ότι θα υπάρξει τιθάσευση της παραγωγής πληθωριστικού (fiat) χρήματος που βασίζεται στο πολύ μικρό ποσοστό ελάχιστων υποχρεωτικών ρευστών διαθεσίμων που επιβάλλει η κεντρική τράπεζα στις εμπορικές τράπεζες. Επιπλέον, αυτή ακριβώς η ελάττωση της -χωρίς εχέγγυα- παρεχόμενης πίστης, θα μειώσει τις άσχημες συνέπειες σε όρους αστάθειας που επιφέρουν τα αχαλιναγώγητα κερδοσκοπικά κίνητρα των εμπορικών τραπεζών. Επομένως, θα μειωθεί ο κίνδυνος για την εμφάνιση νέων χρηματοπιστωτικών κρίσεων. Επιπροσθέτως, το κύρος που απορρέει από την αξιοπιστία και την αντικειμενικότητα της κεντρικής τράπεζας θα βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση. Η πορεία αύξησης του διαθέσιμου χρήματος θα συμβαδίσει με τους στόχους περί ανάπτυξης αλλά και ταυτόχρονης συγκράτησης του πληθωρισμού γύρω στο 2% που οι περισσότερες νομισματικές αρχές υπηρετούν. Η στενότερη αυτή εξάρτηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος από την κεντρική τράπεζα θα επέτρεπε στον εκάστοτε κεντρικό τραπεζίτη να έχει μεγαλύτερη άνεση για ελιγμούς και κατάλληλους χειρισμούς. Πιο συγκεκριμένα, η ευθεία σύνδεση του ισολογισμού της κεντρικής τράπεζας με τους λογαριασμούς των πολιτών και των μη τραπεζικών επιχειρήσεων, θα διευκόλυνε πολύ δραστικά μέτρα όπως την επιβολή αρνητικών επιτοκίων ή την εντελώς μη συμβατική «αθρόα ρίψη χρήματος από το ελικόπτερο». Διαφορετικά ειπωμένα, η πρόληψη και η αντιμετώπιση κρίσεων θα καθίστατο ευκολότερη.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν οι επικριτές της -όπως ισχυρίζονται- αναγωγής των εμπορικών τραπεζών σε αμέτοχους «κομπάρσους» του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Σύμφωνα με αυτούς, το χρήμα δεν είναι τόσο στενά συνδεδεμένο με την παροχή πίστης όσο ήταν πριν από κάποιες δεκαετίες. Επίσης υποστηρίζουν ότι η προϊστορία έχει αποδείξει πως οι χρεωκοπίες στο τραπεζικό σύστημα οι οποίες συνεπάγονται κρίσεις, δεν προέρχονται από «στέγνωμα» των βραχυχρόνιων καταθέσεων. Με άλλα λόγια, δεν είναι η έκρηξη της αλόγιστης πίστης (που καταπολεμά η ισχυροποίηση της κεντρικής

τράπεζας) αυτή που προκαλεί τις χρηματοπιστωτικές κρίσεις. Επιπλέον, ισχυρίζονται ότι η κατάργηση των ενδιάμεσων στον χρηματοπιστωτικό τομέα, στους οποίους έβρισκε εφαρμογή το ρυθμιστικό πλαίσιο που επιβάλλει η κεντρική τράπεζα, θα αποδυνάμωνε το σταθεροποιητικό ρόλο αυτής στις χρηματαγορές και θα προκαλούσε μεγάλη μεταβλητότητα στα επιτόκια. Επιπρόσθετο μειονέκτημα της κατάργησης του παραδοσιακού χρήματος (χάρτινου και σε κάποιο βαθμό πλαστικού) προκειμένου να επικρατήσει το ψηφιακό νόμισμα σε απευθείας σύνδεση με την κεντρική τράπεζα, θα ήταν η απόδοση «πολιτικού χαρακτήρα» στις νομισματικές αρχές.

Σενάρια υιοθέτησης ψηφιακών νομισμάτων παράλληλα με παραδοσιακό χρήμα

Σε περίπτωση που ένα κρυπτονόμισμα γινόταν αποδεκτό και κυκλοφορούσε παράλληλα με το πληθωριστικό (fiat) χρήμα, θα έπρεπε το κρυπτονόμισμα να έχει σχετικά σταθερή αξία. Διαφορετικά, σε περίπτωση μεγάλων μεταβολών στις τιμές, του δε θα μπορούσε να καθιερωθεί ως λογιστική μονάδα και μέσο διαφύλαξης της αξίας, άρα δε θα γινόταν ευρέως αποδεκτό. Η συνύπαρξη τράπεζων που θα δέχονταν παραδοσιακό χρήμα με τις τράπεζες που θα δέχονταν ψηφιακό νόμισμα, θα μπορούσε να οδηγήσει σε κρίση αν κάποια στιγμή χανόταν η εμπιστοσύνη του κοινού στο ψηφιακό νόμισμα. Η μειωμένη εμπιστοσύνη σε ένα κρυπτονόμισμα πολύ πιθανόν θα οδηγούσε σε μείωση της αξιοπιστίας και των υπόλοιπων κρυπτονομισμάτων. Συνεπώς, θα υπήρχε αυξανόμενη επιθυμία των αποταμιευτών κι επενδυτών να μετατρέψουν τα περιουσιακά τους στοιχεία ώστε να είναι εκφρασμένα σε παραδοσιακό χρήμα. Στην περίπτωση αυτή, η κεντρική τράπεζα θα μπορούσε να διαδραματίσει ρόλο ως «δανειστής εσχάτης καταφυγής» προσφέροντας στις εμπορικές τράπεζες δάνεια σε παραδοσιακό χρήμα με εχέγγυα εκφρασμένα σε κρυπτονόμισμα.

Ένα πιο ήπιο σενάριο θα ήταν το κοινό να διατηρήσει την εμπιστοσύνη του στο καθιερωμένο κρυπτονόμισμα, αλλά να μην εμπιστεύεται πλέον τις τράπεζες που πραγματοποιούν συναλλαγές χρησιμοποιώντας κρυπτονομίσματα. Στην περίπτωση που μια τέτοια τράπεζα παρουσίαζε μειωμένα αποθεματικά σε κρυπτονόμισμα, η κεντρική τράπεζα θα δανειζόταν ποσότητες κρυπτονομίσματος στην ανοικτή αγορά ώστε να τις δανείσει στην εμπορική τράπεζα. Ως εχέγγυα θα δεχόταν τα μη ρευστά περιουσιακά στοιχεία της εμπορικής τράπεζας που θα ήταν εκφρασμένα σε κρυπτονόμισμα. Πρέπει να επισημανθεί όμως ότι η κεντρική τράπεζα δε δύναται να δημιουργήσει μεγαλύτερες ποσότητες κρυπτονομίσματος, παρά μόνο στην περίπτωση εθνικού κρυπτονομίσματος, όπως η e-krona. Επιπλέον, πρέπει να υπάρχουν κι άλλες χώρες με εθνικό κρυπτονόμισμα προκειμένου να μπορούν να προκύψουν γραμμές ανταλλαγών (swar lines) με άλλες κεντρικές τράπεζες.

Συμπεράσματα

Η μετάβαση στη νέα εποχή νομισμάτων σημαίνει ολοένα και εντονότερη χρήση του πλαστικού και του ψηφιακού χρήματος στις συναλλαγές προκειμένου να μειωθούν τα κόστη διαμεσολάβησης και να αυξηθεί η ταχύτητα και ευκολία στις αγοραπωλησίες. Αναπτυγμένες χώρες όπως η Σουηδία και η Ελβετία προχωρούν σε ριζικές μεταρρυθμίσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα τους, εισάγοντας το εθνικό κρυπτονόμισμα και αναθέτοντας ενεργότερο ρόλο στην αγορά στις νομισματικές αρχές, αντίστοιχα.

Η δυνατότητα συνύπαρξης των παραδοσιακών μορφών χρήματος με το ψηφιακό νόμισμα ίσως καταφέρει να προσδώσει μεγαλύτερη «γοητεία» στα ήδη προηγμένα οικονομικά συστήματα, μειώνοντας τις τριβές σε όρους κόστους και χρόνου. Από την άλλη πλευρά, η καθιέρωση κρυπτονομίσματος με την ιδιότητα του αξιόπιστου χρήματος δε μπορεί να πραγματοποιηθεί σε περιόδους «φουσκώματος» των τιμών του. Τούτο βέβαια καθιστά το κρυπτονόμισμα λιγότερο ελκυστικό για τους επενδυτές, μειώνοντας τη ζήτηση του άρα και αποδυναμώνοντας τη δυνατότητα καθιέρωσης του. Το υποθετικό σενάριο του εθνικού κρυπτονομίσματος που θα απολαμβάνει την αξιοπιστία της κεντρικής τράπεζας, προκαλεί και φόβους για αλλοίωση του χαρακτήρα των νομισματικών αρχών και παρεμβολή τους σε δημοσιονομικά θέματα.

Άραγε πόσο μεγάλη ανάγκη αναζωογόνησης μπορεί να έχει ένα εξελιγμένο σύστημα συναλλαγών όπως το Σουηδικό; Είναι πράγματι το κρυπτονόμισμα (εθνικό ή πλήρως ιδιωτικό και αποκεντρωμένο) η λύση στη δίψα για ρευστότητα; Παρά τα μειονεκτήματα του, το ψηφιακό αυτό νόμισμα έχει τεράστιες προοπτικές που πρέπει να καταφέρουν να συνδυαστούν με τα πλεονεκτήματα του χάρτινου και του πλαστικού χρήματος. Ίσως έχουν δίκιο όσοι λένε ότι «*Η ομορφιά δεν υπάρχει χωρίς ατέλειες! Ακτινοβολεί διαμέσου αυτών των ατελειών!!*» ...